

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип Македонија	Воронешки државен универзитет Русија
Универзитет имени Гоце Делчева, г. Штип, Македонија	Воронежский государственный университет Россия
Goce Delcev University in Stip, Macedonia	Voronezh State University Russia

Трета меѓународна научна конференција Третья международная научная конференция

Third International Scientific Conference

ФИЛКО
FILKO

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ
PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
СБОРНИК СТАТЕЙ
CONFERENCE PROCEEDINGS

26-27 април 2018 / 26-27 апреля 2018 / 26-27 April 2018
Штип Штип Stip

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Македонија
Универзитет имени Гоце Делчева, г. Штип,
Македонија
Goce Delcev University in Stip,
Macedonia

Воронешки државен универзитет
Русија
Воронежский государственный университет
Россия
Voronezh State University
Russia

Трета меѓународна научна конференција

Третья международная научная конференция

Third International Scientific Conference

ФИЛКО FILKO

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ
PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ
PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ СБОРНИК СТАТЕЙ CONFERENCE PROCEEDINGS

26-27 април 2018 / 26-27 апреля 2018 / 26-27 April 2018
Штип Штип Stip

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје

821(062)
811(062)
316.7(062)
37(062)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција (3 ; 2018 ; Штип)

Филологија, култура и образование [Електронски извор] : зборник на трудови / Трета меѓународна научна конференција, 26-27 април 2018, Штип = Филологија, култура и образование : сборник статей / Третья международная научная конференция, 26-27 апреля 2018, Штип = Philology, culture and education : conference proceedings / Third International Scientific Conference, 26-27 April 2018, Stip. - Штип : Универзитет “Гоце Делчев” = Универзитет имени Гоце Делчева = Shtip : Goce Delcev University, 2018

Начин на пристап (URL): <http://js.ugd.edu.mk/index.php/fe>. - Трудови на мак., рус. и англ. јазик. - Фусноти кон текстот. - Текст во PDF формат, содржи 737 стр. , табели, граф. прикази. - Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот на ден 27.12.2018. - Abstracts кон повеќето трудови. - Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-244-593-9

1. Насп. ств. насл.

а) Книжевност - Собири б) Јазици - Собири в) Култура - Собири г)
Образование - Собири

COBISS.MK-ID 109270026

ОРГАНИЗАЦИСКИ КОМИТЕТ

Драгана Кузмановска, Филолошки факултет при УГД
Олга А. Бердникова, Филолошки факултет при ВГУ
Светлана Јакимовска, Филолошки факултет при УГД
Татјана А. Тернова, Филолошки факултет при ВГУ
Виолета Димова, Филолошки факултет при УГД
Генадиј Ф. Ковалов, Филолошки факултет при ВГУ
Костадин Голаков, Филолошки факултет при УГД
Лариса В. Рибачева, Филолошки факултет при ВГУ

МЕЃУНАРОДЕН ПРОГРАМСКИ КОМИТЕТ

Виолета Димова (Македонија)
Даниела Коцева (Македонија)
Драгана Кузмановска (Македонија)
Ева Ѓорѓиевска (Македонија)
Марија Кусевска (Македонија)
Силвана Симоска (Македонија)
Татјана Стојановска Иванова (Македонија)
Лариса В. Рибачева (Русија)
Софија Заболотнаја (Русија)
Татјана А. Тернова (Русија)
Татјана Атанасоска (Австрија)
Олег Н. Фенчук (Белорусија)
Јулиа Дончева (Бугарија)
Билјана Мариќ (Босна и Херцеговина)
Душко Певуља (Босна и Херцеговина)
Волф Ошлис (Германија)
Волфганг Моч (Германија)
Габриела Б. Клајн (Италија)
Михал Ванке (Полска)
Мајкл Рокланд (САД)
Даниела Костадиновиќ (Србија)
Селена Станковиќ (Србија)
Тамара Валчик-Булиќ (Србија)
Ахмед Ѓуншен (Турција)
Нецати Демир (Турција)
Шерифе Сехер Ерол Чалшкан (Турција)
Карин Руке-Брутен (Франција)
Танван Тонтат (Франција)

Технички секретар

Марица Тасевска
Ирина Аржанова

Главен и одговорен уредник

Драгана Кузмановска

Јазично уредување

Даница Атанасовска-Гаврилова (македонски јазик)

Марјана Розенфелд (руски јазик)

Билјана Иванова (англиски јазик)

Снежана Кирова (англиски јазик)

Татјана Уланска (англиски јазик)

Техничко уредување

Костадин Голаков

Марица Тасевска

Славе Димитров

Адреса на организацискиот комитет:

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип

Филолошки факултет

ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А

Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македонија

Воронешки државен универзитет

Филолошки факултет

г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Русија

Е-пошта: filko.conference@gmail.com

Веб-страница: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Драгана Кузмановска, Филологический факультет при УГД
Ольга А. Бердникова, Филологический факультет при ВГУ
Светлана Якимовска, Филологический факультет при УГД
Татјана А. Тернова, Филологический факультет при ВГУ
Виолета Димова, Филологический факультет при УГД
Геннадий Ф. Ковалев, Филологический факультет при ВГУ
Костадин Голаков, Филологический факультет при УГД
Лариса В. Рыбачева, Филологический факультет при ВГУ

МЕЖДУНАРОДНАЯ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Виолета Димова (Македонија)
Даниела Коцева (Македонија)
Драгана Кузмановска (Македонија)
Ева Ѓергиевска (Македонија)
Мария Кусевска (Македонија)
Силвана Симоска (Македонија)
Татјана Стояновска-Иванова (Македонија)
Лариса В. Рыбачева (Россия)
Софья Заболотная (Россия)
Татјана А. Тернова (Россия)
Татјана Атанасоска (Австрија)
Олег Н. Фенчук (Беларусь)
Юлиа Дончева (Болгария)
Биљана Мариќ (Боснија и Херцеговина)
Душко Певуља (Боснија и Херцеговина)
Волф Ошлис (Германия)
Волфганг Моч (Германия)
Габриелла Б. Клейн (Италија)
Ева Бартос (Польша)
Михал Ванке (Польша)
Майкл Рокланд (США)
Даниела Костадинович (Србија)
Селена Станкович (Србија)
Тамара Валчич-Булич (Србија)
Ахмед Гюншен (Турција)
Неджати Демир (Турција)
Шерифе Сехер Эрол Чал'шкан (Турција)
Карин Рукэ-Брутэн (Франција)
Танван Тонтат (Франција)

Ученый секретарь

Марица Тасевска
Ирина Аржанова

Главный редактор

Драгана Кузмановска

Языковая редакция

Даница Атанасовска-Гаврилова (македонски јазик)
Марјана Розенфелд (руски јазик)
Билјана Иванова (англиски јазик)
Снежана Кирова (англиски јазик)
Татјана Уланска (англиски јазик)

Техническое редактирование

Костадин Голаков
Марица Тасевска
Славе Димитров

Адрес организационог комитета

Универзитет им. Гоце Делчева – Штип
Филологически факултет
ул. „Крсте Мисирков“ д. 10-А
Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македонија

Воронежски државни универзитет
Филологически факултет
г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Россия

Е-пошта: filko.conference@gmail.com

Веб-сајт: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

EDITORIAL STAFF

Dragana Kuzmanovska, Faculty of Philology, UGD
Olga A. Berdnikova, Faculty of Philology, VGU
Svetlana Jakimovska, Faculty of Philology, UGD
Tatyana A. Ternova, Faculty of Philology, VGU
Violeta Dimova, Faculty of Philology, UGD
Genadiy F. Kovalyov, Faculty of Philology, VGU
Kostadin Golakov, Faculty of Philology, UGD
Larisa V. Rybatcheva, Faculty of Philology, VGU

INTERNATIONAL EDITORIAL BOARD

Daniela Koceva (Macedonia)
Dragana Kuzmanovska (Macedonia)
Eva Gjorgjievska (Macedonia)
Marija Kusevska (Macedonia)
Silvana Simoska (Macedonia)
Tatjana Stojanovska-Ivanova (Macedonia)
Violeta Dimova (Macedonia)
Larisa V. Rybatcheva (Russia)
Sofya Zabolotnaya (Russia)
Tatyana A. Ternova (Russia)
Tatjana Atanasoska (Austria)
Oleg N. Fenchuk (Belarus)
Yulia Doncheva (Bulgaria)
Biljana Maric (Bosnia and Herzegovina)
Dushko Pevulja (Bosnia and Herzegovina)
Wolf Ochlies (Germany)
Wolfgang Motch (Germany)
Gabriella B. Klein (Italy)
Ewa Bartos (Poland)
Michal Wanke (Poland)
Danijela Kostadinovic (Serbia)
Selena Stankovic (Serbia)
Tamara Valchic-Bulic (Serbia)
Ahmed Gunshen (Turkey)
Necati Demir (Turkey)
Şerife Seher Erol Çalişkan
Karine Rouquet-Brutin (France)
That Thanh-Vân Ton (France)
Michael Rockland (USA)

Conference secretary

Marica Tasevska
Irina Arzhanova

Editor in Chief

Dragana Kuzmanovska

Language editor

Danica Atanasovska-Gavrilova (Macedonian)

Maryana Rozenfeld (Russian)

Biljana Ivanova (English)

Snezana Kirova (English)

Tatjana Ulanska (English)

Technical editing

Kostadin Golakov

Marica Tasevska

Slave Dimitrov

Address of the Organizational Committee

Goce Delcev University - Stip

Faulty of Philology

Krste Misirkov St. 10-A

PO Box 201, Stip - 2000, Republic of Macedonia

Voronezh State Universiy

Faculty of Philology

10 pl. Lenina, Voronezh, 394006, Russia

E-mail: filko.conference@gmail.com

Web-site: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

СОДРЖИНА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

1. Adili Bujar – CHALLENGES AND PERSPECTIVES OF INTERCULTURAL EDUCATION IN MACEDONIA	13
2. Angelovska Irena – MULTICULTURAL MUSIC EDUCATION- OPPORTUNITIES, ACHIEVEMENTS, IMPROVEMENTS	21
3. Асимопулос Панаџис – НЮАНСЫ НИЦШЕАНСКОГО НИГИЛИЗМА В ФЁДОРЕ ДОСТОЕВСКОМ: «ПРЕСТУПЛЕНИЕ И НАКАЗАНИЕ» И «БЕСЬ»	33
4. Балек Тијана – АКЦИОЛОШКИ ПОТЕНЦИЈАЛ ФРАЗЕМА С КОМПОНЕНТАМА НЕБО И ЗЕМЉА У РУСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ – КВАЛИФИКАЦИЈА ЉУДСКИХ ОСОБИНА И СИТУАЦИЈА	45
5. Бужаровска Елени – ПРИМАРНОСТА НА СЕМАНТИЧКИОТ ПРИОД ВО АНАЛИЗАТА НА ГЛАГОЛИТЕ	53
6. Величковска Родна – ЖЕТВАТА И ЖЕТВАРСКОТО ПЕЕЊЕ ВО МАКЕДОНИЈА И РУСИЈА (КУЛТУРНИ ПАРАЛЕЛИ).....	65
7. Веселиновска Снежана Ставрева – СТАВОВИТЕ И МИСЛЕЊАТА НА СТУДЕНТИТЕ ОД ОДДЕЛЕНСКА НАСТАВА НА ФАКУЛТЕТОТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ ЗА СВОЈАТА ОСПОСОБЕНОСТ ЗА РЕАЛИЗИРАЊЕ НА НАСТАВАТА ПО ПРИРОДНИ НАУКИ	75
8. Гладышева Светлана Николаевна – БЕЛАЯ АРМИЯ В ПУБЛИЦИСТИКЕ А. И. КУПРИНА, И. С. ШМЕЛЕВА И Р. Б. ГУЛЯ	87
9. Голаков Костадин, Ниами Емил – СТИЛОТ НА ПРЕВОДОТ НА ДРАМАТА НА А. П. ЧЕХОВ „ВИШНОВАТА ГРАДИНА“ ОД МАРИЈА НАЈЧЕВСКА-СИДОРОВСКА.....	95
10. Грачева, Жанна – ПОХВАЛА, КОМПЛИМЕНТ И ЛЕСТЬ КАК РЕЧЕВОЈ АКТ (НА МАТЕРИАЛЕ ТВОРЧЕСТВА В. НАБΟΚОВА)	103
11. Гркова Марија – УСВОЈУВАЊЕТО НА ПЕРФЕКТОТ ВО IX ОДДЕЛЕНИЕ ВО ШТИПСКО	109
12. Грујовска Сашка – ГРАМАТИЧКИ СРЕДСТВА ЗА ОЗНАЧУВАЊЕ ПРЕКАЖАНОСТ ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК	119
13. Денкова Јованка – КЕРОЛОВСКАТА ФАНТАСТИКА НА ЈАН ЛАРИ	127
14. Денковска Милица – ПАТУВАЊЕТО КАКО ИСТРАЖУВАЧКИ КОНЦЕПТ ВО КНИЖЕВНИТЕ СТУДИИ.....	139
15. Деревская Евгения – ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ ВОРОНЕЖСКИХ ГОВОРОВ, ХАРАКТЕРИЗУЮЩИЕ ЧЕЛОВЕКА ПО ЕГО ОТНОШЕНИЮ К ТРУДУ (ЭТНОЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ)	149
16. Дѳгтева Ярославна – ЧУЖОЈ ВЗГЛЯД В РОМАНЕ «ИДИОТ» Ф. М. ДОСТОЕВСКОГО	155
17. Димитриева-Горѓиевска Марина – ОБРАЗОВАНИЕ И ПРАКТИКА. УЛОГАТА, СТАВОВИТЕ И ЗАДАЧИТЕ НА НАСТАВНИКОТ ВО НАСТАВНИОТ ПРОЦЕС	161

18. Димова Марија Ѓорѓиева – (ИНТЕР)ТЕКСТУАЛНИ ТРАНСМИГРАЦИИ	169
19. Донеv Драган, Крстева Марија – ПОТРЕБАТА ОД ПРЕВОДОТ ВО ГЛОБАЛИЗИРАНИОТ СВЕТ	179
20. Ѓорѓиевска Ева – СЕМИОТИКАТА НА „ПРАШКИТЕ ГРОБИШТА“ ОД УМБЕРТО ЕКО	185
21. Erol Çalişkan, Şerife Seher – AN EXAMPLE TO THEATRICAL VILLAGE PLAYS FROM THE BOLU REGION: HASAN PLAY	195
22. Žigić Vesna - SOCIAL NETWORKS AND EDUCATION OF THE BLIND AND VISUALLY IMPAIRED STUDENTS	203
23. Ivanovska Lela – THE ROLE OF METACOGNITIVE LISTENING STRATEGIES IN LEARNING ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE	213
24. Jugreva Marija – LEXICAL PROCESSING: MODELS OF WORD RECOGNITION	221
25. Караниколова-Чочоровска Луси – ЕЛЕМЕНТИТЕ НА ТРАДИЦИЈАТА И МЕНТАЛИТЕТОТ ВО РАСКАЗОТ „СТАРИТЕ ДНИ“ ОД БОРА СТАНКОВИЌ	229
26. Кирова Снежана, Кузмановска Драгана, Иванова Биљана – ФРАЗЕОЛОГИЗМИ СО БРОЕВИ ВО АНГЛИСКИОТ И ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК	237
27. Kitanovska–Kimovska Sonja, Neshkovska Silvana – HANDLING OF CULTURE-SPECIFIC TERMS IN TRANSLATION	247
28. Ковачева Лидија – СИМБОЛИКАТА НА РОЗАТА ВО РИМСКИТЕ ПРАЗНИЦИ И ПОГРЕБНИТЕ ОБИЧАИ И ВО МАКЕДОНСКАТА НАРОДНА ТРАДИЦИЈА	259
29. Kovačević Maја – COMPOUNDS IN THE SERBIAN ENGINEERING DISCOURSE	267
30. Кожинкова Весна – КУЛТУРНИОТ И ЕТНИЧКИОТ ИДЕНТИТЕТ НА ЕГЕЈСКИТЕ МАКЕДОНЦИ ВРЗ ПРИМЕРИ ОД МАКЕДОНСКИОТ РОМАН	275
31. Коцева Ана – A CROSS-CULTURAL STUDY OF COMPLAINT STRATEGIES BY MACEDONIAN AND AMERICAN HIGH-SCHOOL STUDENTS	287
32. Коцева Весна, Тодорова Марија – КРЕИРАЊЕ НА АКТИВНОСТИ СО СТРУКТУРИРАН ИНПУТ ВО РАМКИТЕ НА ПОУЧУВАЊЕТО ГРАМАТИКА СО ОБРАБОТКА НА ИНПУТ	293
33. Коцева Даниела, Мирасчиева Снежана – РАЗВОЈОТ НА КУЛТУРАТА ПОД ВЛИЈАНИЕТО НА КОМУНИКАЦИОНИТЕ МЕДИУМИ	301
34. Кузмановска Драгана, Мрмеска Викторија – КОЛОКАЦИИТЕ КАКО НЕИДИОМАТСКИ ФРАЗЕОЛОГИЗМИ ПРОСЛЕДЕНИ ПРЕКУ ПРИМЕРИ ОД ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК	309
35. Кусевска Марија, Ивановска Билјана, Даскаловска Нина – УЛОГАТА НА ЕМПИРИСКИТЕ ИСТРАЖУВАЊА ЗА РАЗВИВАЊЕ ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА КАЈ ИЗУЧУВАЧИТЕ НА СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ	317
36. Kyrchanoff Maksym W. – NON-ACADEMIC FORMS OF CONSTRUCTIVISM IN FOLK HISTORICAL IMAGINATIONS IN MACEDONIA AND SLOVENIA	325
37. Лапыгина Мария – СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ЛЕКСИЧЕСКИХ СРЕДСТВ СОЗДАНИЯ ОТРИЦАТЕЛЬНОГО ИМИДЖА ПОЛИТИКА В РУССКИХ И СЕРБСКИХ ПЕЧАТНЫХ СМИ	333

38. Lah Meta – GAMES SERVING AS DIDACTIC TOOLS: ATTITUDES OF PROSPECTIVE TEACHERS OF FOREIGN LANGUAGES	339
39. Леонтиќ Марија – ИДНО ВРЕМЕ ВО ТУРСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК	349
40. Лесных Наталья – ДЕ- И РЕМИФОЛОГИЗАЦИЈА ИСТОРИИ В ПЬЕСЕ М. УГАРОВА «ГОЛУБИ».....	361
41. Ljubicic Gordana – IS GRAMMAR-TRANSLATION METHOD REALLY DEAD	371
42. Ljubotenska Dragana – SOCIAL MEDIA AND THE LATEST TENDENCIES IN WORD FORMATION AMONG TEENAGERS	379
43. Маролова Даринка – ВОСПОСТАВУВАЊЕ НА ПРЕВОДНА ЕКВИВАЛЕНТНОСТ МЕЃУ СПЕЦИФИЧНИТЕ ГРАМАТИЧКИ ФЕНОМЕНИ ВО ГЕРМАНСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК.....	385
44. Магдинчева-Шопова Марија, Бошков Тајјана, Јошески Душко – ФОРМАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ И ПРОФЕСИОНАЛНОТО РАБОТЕЊЕ	395
45. Мартиновска Виолета – ПРИДОНЕСОТ НА АКАДЕМИК ВЛАДИМИР МОШИЊ ЗА СЛОВЕНСКИТЕ РАКОПИСИ ВО МАКЕДОНИЈА	405
46. Мирасчиева Снежана, Коцева Даниела – ОБРАЗОВАНИЕ И ПРАКТИКА: НОВИ ИСТРАЖУВАЊА ЗА УНАПРЕДУВАЊЕ НА ВОСПИТНО-ОБРАЗОВНАТА ПРАКТИКА	411
47. Митковска Лилјана – ИЗРАЗУВАЊЕ НАДВОРЕШНА ПРИСВОЈНОСТ: МАКЕДОНСКИОТ НАСПРЕМА АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК	419
48. Младеноски Ранко – ПОЕЗИЈАТА ВО РОМАНИТЕ НА ВЕНКО АНДОНОВСКИ	429
49. Morris Kevin – CHINESE CUBANS. TRANSNATIONAL ORIGINS AND REVOLUTIONARY INTEGRATION	439
50. Нагина Ксения – ДИАЛОГ М. КУНДЕРЫ И Ф.М. ДОСТОЕВСКОГО: К ВОПРОСУ О ПРЕСТУПЛЕНИИ И ЕГО МОТИВАХ	451
51. Николенко Делфина Јованова – КОРЕЛАЦИЈА, МОРФОЛОШКА АНАЛИЗА И ИНТЕРКУЛТУРНА КОМУНИКАЦИЈА МЕЃУ ЗБОРУВАЧИТЕ НА СЛОВЕНСКИТЕ ЈАЗИЦИ	461
52. Николовска Виолета – СЕМАНТИЧКО-СИНТАКСИЧКИ ИМПЛИКАЦИИ НА ГЛАГОЛОТ ЧУВСТВУВА	469
53. Обухова Елена – ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА ИМЕН СОБСТВЕННЫХ С РУССКОГО ЯЗЫКА НА МАКЕДОНСКИЙ ЯЗЫК НА ПРИМЕРЕ РОМАНА Д.ДАНИЛОВА «ОПИСАНИЕ ГОРОДА»	477
54. Овсянникова Ксения – РЕДАКТОРСКАЯ ПРАКТИКА В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ: ЦЕЛИ, ЗАДАЧИ, ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ.	485
55. Павлова Ирена, Ивановска Билјана – ЗБОРООБРАЗУВАЧКИ ПРОЦЕСИ КАЈ ГЛАГОЛИТЕ ИЗВЕДЕНИ ОД СОПСТВЕНИ ИМИЊА ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК	491
56. Panajotović Artea – YIN-YANG DUALISM IN GETHENIAN BIOLOGY AND POLITICS IN URSULA K. LE GUIN’S THE LEFT HAND OF DARKNESS	499

57. Петреска Весна – ЖИВОТИНСКИОТ КОД ВО СВАДБЕНАТА ОБРЕДНОСТ: КУЛТУРНИ ПАРАЛЕЛИ МЕЃУ МАКЕДОНИЈА И РУСИЈА	507
58. Петровска-Кузманова Катерина – НАРОДНА ДРАМА, МАКЕДОНСКО-РУСКИ ПАРАЛЕЛИ	515
59. Pop Zarijeva Natalija, Iliev Krste – LADY CAROLINE LAMB AND LORD BYRON: GLENARVON - A VAMPIRE OR A WANDERING JEW.....	523
60. Продановска-Попоска Весна – ПРЕГЛЕД НА МАКЕДОНСКИОТ И АНГЛИСКИОТ ГЛАСОВЕН СИСТЕМ: ВЛИЈАНИЕТО НА МАЈЧНИОТ ЈАЗИК ВО СОВЛАДУВАЊЕТО НА ПРАВИЛЕН ИЗГОВОР НА АНГЛИСКИ ЈАЗИК	529
61. Ристова-Михајловска Милена – ЖАНРОТ ПОЛЕМИКА ВО ДОМАШНАТА И СВЕТСКАТА ЛИТЕРАТУРА.....	541
62. Рыбачева Лариса – ВЕРБАЛИЗАЦИЈА ЕМОЦИЈ В РУССКОЙ ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЕ МИРА	549
63. Сахарова Дарња – МЕСТО НАУЧНО-ПОПУЛЯРНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ В ЖИЗНИ СОВРЕМЕННЫХ ДЕТЕЙ И ПОДРОСТКОВ: ИТОГИ СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ. РЕДАКТОРСКИЙ АСПЕКТ	555
64. Сидорова Елена, Швецова Ольга – МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА В ШКОЛЕ И ВУЗЕ: ТОЧКИ СОПРИКОСНОВЕНИЯ, ПРОБЛЕМЫ, ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ.	563
65. Симонова Светлана, Белоусов Арсений – К ПРОБЛЕМЕ ЭТИКО-ЭСТЕТИЧЕСКОГО СИНТЕЗА В РУССКОЙ ФИЛОСОФИИ ХХ ВЕКА	571
66. Симоска Силвана – „СВЕТОТ КАКО ПОЛЕ ЗА КУЛТУРЕН НАТПРЕВАР МЕЃУ НАРОДИТЕ“ – ТЕОРИСКИТЕ ПРЕМИСИ ЗА КУЛТУРАТА НА ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ	581
67. Станојоски Игор – КОНКЛУЗИВОТ ВО БУГАРСКИОТ ЛИТЕРАТУРЕН ЈАЗИК И ВО МАКЕДОНСКИТЕ ДИЈАЛЕКТИ	591
68. Stojanovska-Ilievaska Natasha - THE MACEDONIAN COMPONENT OF THE 1. INTERNATIONAL CORPUS OF LEARNER ENGLISH	597
69. Сулејмани Умит - ПРЕЧКИ ВО КОГНИТИВНОТО УЧЕЊЕ ОД АСПЕКТ НА НАСТАВНИЦИТЕ	603
70. Тантуровска Лидија – „ВАСИЛИА ПРЕКРАСНА“	613
71. Тасевска Марица, Миленкоска Милкица - ЗАСТАПЕНОСТА НА ВЕШТИНАТА ЗБОРУВАЊЕ ВО УЧЕБНИЦИТЕ ПО ГЕРМАНСКИ ЈАЗИК	635
72. Тернова Татјана – ПРОБЛЕМА НОВИЗНЫ В ЛИТЕРАТУРА АВАНГАРДА: РУССКИЙ ИМАЖИНИЗМ	643
73. Тихонова Ольга – ГЕНДЕРНЫЕ АСПЕКТЫ КРИМИНАЛЬНОГО ЖАНРА В СОВРЕМЕННЫХ ГЕРМАНО-СКАНДИНАВСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ И ТЕЛЕВИЗИОННОМ КИНО	651
74. Тодорова Марија, Коцева Весна – УСВОЈУВАЊЕ НА ТРЕТ ЈАЗИК (J3)	659
75. Trajchev Stefan, Trajchovska Marina – THE PLURILINGUALISM CONCEPT IN THE LEARNING OF THE SECOND FOREIGN LANGUAGE	665
76. Тренчовска Софија – КАРНЕВАЛИСТИЧКОТО НАСПРОТИ ХУМАНИСТИЧКОТО ДОЖИВУВАЊЕ НА СВЕТОТ	673

77. Тренчовски Горан – ДИОНИЗИСКОТО ВО ДРАМАТА „СЛОВЕНСКИ ОРФЕЈ“	681
78. Ulanska Tatjana – TEACHING CULTURE IN THE FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM IN ALL LEVELS OF EDUCATION IN MACEDONIA	691
79. Урумова-Марковска Славица - ЃАВОЛОТ И САМОВИЛИТЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ ФОЛКЛОР И НИВНАТА ИМАГИНАРНА ПРЕОБРАЗБА ВО РАСКАЗИТЕ НА МИТКО МАЏУНКОВ	701
80. Фьон Фам Май – УСТАРЕВИШИЕ НАИМЕНОВАНИЯ ОДЕЖДЫ 1. В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ И.А. БУНИНА	709
81. Hadzi-Nikolova Adrijana, Tasevska Marica – EDUCATIONAL TECHNOLOGY, THREAT OR BENEFIT TO TEACHERS	715
82. Чарыкова Ольга – ЭТНОКУЛЬТУРНАЯ СПЕЦИФИКА МЕТАФОРИЧЕСКОЙ НОМИНИЦИИ	727
83. Чурсина Дарья – НАИМЕНОВАНИЯ ЖИЛИЩА В ВОРОНЕЖСКИХ ГОВОРАХ В ЭТНОЛИНГВИСТИЧЕСКОМ АСПЕКТЕ	735
84. Шеху Флорина, Котева Мојсовска Татјана – ПОСТАВЕНОСТА НА КОМУНИКАЦИСКИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ ВО ИНИЦИЈАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ НА НАСТАВНИЦИ	741
85. Шутаров Васко – ПРОЕКЦИИ ЗА МАКЕДОНСКАТА КУЛТУРНА ДИПЛОМАТИЈА, СПОРЕД „НАЦИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЈА ЗА РАЗВОЈ НА КУЛТУРАТА ВО Р. МАКЕДОНИЈА ЗА ПЕРИОДОТ 2018-2022 ГОДИНА“	751
86. Wanke Michal – MOVING LAB BEYOND THE BORDERS. RESEARCH NOTES A PROPOS THE FREEDOMBUS INTERDISCIPLINARY PROJECT	759

„ВАСИЛИСА ПРЕКРАСНА“

Лидија Тантуровска

научен советник/редовен професор, ЈНУ Институт за македонски јазик
„Крсте Мисирков“ – Скопје, при УКИМ,

lidijatanturovska@yahoo.com

Апстракт

Инспирација за овој труд беше истоимената руска приказна „Василиса Прекрасна“, низ чии редови се провлекува злото и доброто. Приказната „Василиса Прекрасна“ ѝ е позната на македонската читателска публика преку преводите на македонски. Исто така, во 2004 година, оваа бајка беше инспирација за истоимената детска претстава, поставена и во Театарот за деца и млади, каде што ја собираше младата публика. Денес може да се најде на различни интернет-страници, како една од најпознатите светски приказни. По овој повод ќе се обидеме да покажеме како е претставена „Василиса Прекрасна“ на македонски јазик и да направиме споредба со оригиналната верзија – на руски јазик, со акцент на интерпункцијата, како еден од важните елементи на стилот на секој текст, односно на секаков вид текст.

Клучни зборови: „Василиса Прекрасна“, руска приказна, превод, на македонски јазик, интерпункција

Руската бајка „Василиса Прекрасна“

„Василиса Прекрасна“ претставува една од најпознатите руски, па и воопшто, словенски бајки, која, по различни основи, влегува во познати систематизации, кога станува збор за раскажувачките форми во фолклористиката¹. Според извесни истражувања, се смета дека е тешко да се определи кога настанале бајките, но се дава податок дека постојат илјадници години, а конкретно, како одделен жанр со назив *бајка* се смета дека се појавува кон крајот на 17 век². Бајките најчесто биле наменти за децата, чии карактеристики на усна форма, за прв пат, се обиделе да ги задржат браќата Грим.

¹ Мислиме на систематизациите на познатите имиња: Владимир Пропп, Аарне-Томсон итн.

² Се смета дека за прв пат називот *бајка* е употребен од Мадам д’Олноа (Madame d’Aulnoy) како *conte de fée*, чија зборообразувачка форма на именската група, адаптирана на англиски јазик е со истото значење: *fairy tale* (анг.), а на германски е: *Mär-chen* (гер.), што значи: *мала приказна* итн.

Басните и бајките (фантастичните приказни) се сметаат како најстари форми од видовите приказни. Фантастичната приказна се развила од митот, со кој долго време се поклопувала, како според формата, така и според содржината. Од митот се одделила кога почнала да се разликува според формата, при што добила прозна форма, како и според тоа што бајката се пренесувала индивидуално. Подоцна, бајките станале богата усна книжевност.

Една од карактеристиките за приказните воопшто е дека обично секоја си има своја варијанта/свои варијанти. За руската бајка „Василиса Прекрасна“ најдовме дејствие во кое Василиса ќе стане затвореник во куќата на лошата вештерка Баба Јага (Баба Рога). Во оваа варијанта, како помошници на Баба Јага, се јавуваат: мачката, кучето, оградата и дрвото, кои подоцна ќе ѝ помогнат на Василиса да се ослободи.

За разлика од оваа, во варијанта(та) забележена од Афансјев (Афанасјев, Николай Николаевич), Василиса ќе мора да изврши три невозможни задачи, кои ќе успее да ги реши благодареејќи на својата кукла, подарок од мајка си.

При нашата анализа случајно е земена вторава варијанта, пред сè, поради фактот што беше поставена на повеќе интернет-страници, како на руски, така и преведена на македонски јазик.

Кога се гледаат двата текста и кога се прави споредба, ќе се забележи дека преведувачот се обидел да ја преведе/да ја адаптира приказната соодветно³.

1. Бајката во уметничколитературниот функционален стил

Според стилистичките истражувања, секој текст му припаѓа на некој функционален стил. Оттука, како што е познато, анализата на текстовите, ориентирана кон содржината или кон темата, е предмет на проучување на текстлингвистиката, додека пак изборот на јазичните средства, со кои се служи авторот и нивното утврдување, е предмет на стилистиката.

Од друга страна, кога станува збор за класификацијата на литературните родови (жанрови) и видови, факт е дека постојат разлики и несогласувања. Не навлегувајќи во теориските поделби, се согласуваме со констатацијата дека бајката, како жанр, според формата, претставува прозен текст и затоа ќе ја сместиме во прозниот потстил во уметничколитературниот функционален стил.

Главна карактеристика на текстовите од уметничколитературниот функционален стил е тоа што предизвикуваат посебен ефект врз читателот/слушателот/гледачот, со што се опфаќаат чувствата на примачот, што не е својствено за текстовите од другите функционални стилови. Може да се каже дека во уметничколитературниот функционален стил доаѓа до израз естетската функција на јазикот, која овде е исто толку важна колку и референцијалната, а во некои родови и жанрови – и поважна од неа.

³ Го користевме преводот од Емил Ниами (http://literatura-bella.blogspot.mk/2008/01/blog-post_3004.html – пристапено на 10.04.2018.

Јазикот во овој функционален стил, меѓу другото, има специфичности и во однос на формата: пишуваната наспрема говорената. Денес, современите литературни дела (проза, поезија) главно, се пишувани, на кои секако влијае говорената форма (изразена преку интонацијата и ритамот), а кога станува збор за драмската литература, таа и се пишува за да биде говорена. Според тоа, пишуваната форма на уметничката литература е отворена кон говорената, макар што пишуваната е појдовна.

Меѓутоа, кога станува збор за формата на народните приказни (и на народниот фолкор воопшто), може да се каже дека пишуваната форма се добива врз основа на говорената. Имено, тие се запишуваат откако ќе се слушнат. Тука е многу важно, како се однесува запишувачот. Како што ни е познато, во времето на развиената собирачка дејност во Македонија, во 19 век, одделни собирачи се обидуваале да ги запишат приказните онака како што ги слушале, меѓутоа, еден Марко Цепенков, при запишувањето, внесувал и нешто свое – ги авторизирал.

Денес, кога се печатат и препечатуваат приказните, обично се адаптираат на македонски стандарден јазик (според некое непишано правило – со голем број турцизми на лексички план).

Кога станува збор за превод на приказни од други јазици, треба да се забележи дека и тие се преведуваат на стандарден македонски јазик.

Во пишуваната форма на јазикот, начинот на графичкото претставување е важна семантичка составка на текстот, како што во говорната форма е важна интонацијата.

2. Интерпункциските знаци како граматички и како стилистички средства

Токму овде треба да се споменат интерпункциските знаци, кои, во најголем број се граматички и стилистички средства. Интерпункцијата ѝ припаѓа на граматиката зашто ја овозможува орагнизацијата на текстот и придонесува за неговата разбирливост. Според Минова-Ѓуркова (2003: 194) интерпункцијата може да служи и како средство во стилистиката.

Досега во стилистиката се познати зафати во кои се прават обиди за разработување на интерпункциските знаци, меѓутоа, нивната анализа е правена заедно со анализата на зборовите во рамките на текстот и обично ваквите анализи се однесуваат на почитување на нормата на јазикот. Сметаме дека пред нас имаме нов предизвик во научноистражувачката работа во рамките на стилистиката. Станува збор за поголема научна работа што ја работиме во рамките на стилистиката. Интерпункциските знаци, како предмет на наш научен интерес, во последно време, се застапени во неколку наши истражувања по различни поводи⁴, што го оправдува фактот за замислата да се

⁴ Тантуровска Лидија (2012), *Индивидуалниот јазичен израз во текстовите од научниот функционален стил*, Зборник од Јазикот наш денешен; Тантуровска Лидија (2017) *Интерпункцијата како стилско обележје*, *Multimedijalna stislistika*, Бања Лука, Босна и Херцеговина, (предадено за печатење); Тантуровска Лидија (2017) *За имињата*

направи еден поголем монографски труд, со што би се заокружиле научните истражувања во оваа област.

Според граматиките и правописите на различни јазици може да се забележи дека интерпункциските знаци, заедно со правописните правила, си наоѓаат свое место. Веднаш треба да се нагласи дека иако има исти и слични интерпункциските знаци во современите јазици, постојат и разлики. Разлики постојат и во граматичкиот, односно во јазичниот приод, како по однос на толкувањето на интерпункциските знаци, така и во посветеноста кон истражувањето за нив.

Во ерата на Интернетот, ако се прелистаат интернет-страниците, може да се забележи дека за одделни јазици има и по десетици интернет-страници (како енциклопедиски, граматички, така и блогови на професори и сл.), каде што, покрај дефинирањата за секој интерпункциски знак, неговото име и др., се следи и неговата употреба во определени контексти⁵.

Во оваа насока може да се констатира дека интерпункциските знаци се застапени и во граматиките и во правописот на македонскиот јазик, а секако дека за нив има посветена и одделна научна и стручна литература.

Под терминот **интерпункција**, во Правописот на македонскиот јазик (Правопис, 2017: 83), се подразбира систем од писмени знаци со кои се означуваат почетокот и крајот на речениците; границата и односите меѓу дел-речениците и меѓу реченичните членови; интонацијата, темпото и паузите при зборувањето. Исто така, на истото место се наведува дека интерпункцијата ги опфаќа и правилата за употреба на интерпункциските знаци.

Во македонскиот јазик се употребуваат следниве интерпункциските знаци (Правопис, 2017: 83):

.	(точка)
,	(запирка)
?	(прашалник)
!	(извичник)
;	(точка и запирка)
:	(две точки)
...	(три точки)
()	(загради)
–	(црта /тире)
„“	(наводници)
’ ’	(полунаводници)

За рускиот јазик најдовме повеќе интернет-страници, на кои се дадени интерпункциските знаци на рускиот јазик, се разбира, според соодветна

на детските јунаци, XLII меѓународна научна конференција (Лингвистичката секција: „Непреводливото во преводот“, Охрид, 2016) Скопје: Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, XLIII меѓународна научна конференција, 174 – 182; Тангуровска Лидија „Омер-паша Латас“ меѓу точки и запирки, Филолошки студии, 2018 година (предадено за печатење).

⁵ Вакви интернет-страници постојат особено за познатите странски јазици: шпански, англиски, германски итн.

користена литература⁶. Во продолжение ќе ги наведеме интерпункциските знаци преземени од <http://russskiy-na-5.ru/articles/458>

В данной главе:

- [Значение термина пунктуация](#)
- [Какие знаки препинания употребляются в письменной речи на русском языке?](#)
- [Какую роль играют знаки препинания?](#)

§1. Значение термина пунктуация

Термин пунктуация произошёл от латинского слова punctum – точка. У термина пунктуация два значения: система знаков препинания раздел языкознания, описывающий правила расстановки знаков препинания в письменной речи

§2. Какие знаки препинания употребляются в письменной речи на русском языке?

- . – точка
- ? – вопросительный знак
- ! – восклицательный знак
- ... – многоточие
- , – запятая
- ; – точка с запятой
- – тире
- : – двоеточие
- «» – кавычки
- () – скобки

По овој повод, сакаме да го свртиме вниманието на фактот дека интерпункциските знаци можат да се разгледуваат и од стилски аспект.

Бидејќи интерпункциските знаци се дел од јазичните средства, изборот на јазичните средства може да ни помогне во утврдувањето на функционалниот стил на кој му припаѓа даден текст.

Досега, во стилистиката воопшто, се разгледуваат интерпункциските знаци заедно со другите јазични средства (пред сè, со зборовите, односно вклучени во текстот). Во Стилистиката на современиот македонски јазик, Минова-Ѓуркова (Минова-Ѓуркова, 2003: 193 – 197) зборува за заедничкиот комплекс меѓу јазичните и надворешнојазичните изразни средства и при тоа се приклонува кон оние автори што надворешнојазичните изразни средства ги делат на 1. Визуелни и 2. Аудитивни (артикулациско-интонациски) надворешнојазични изразни средства. Во својата анализа, како дел од визуелните средства, интерпункциските знаци ги разгледува како дел од графичките (визуелните) средства во пишуваната форма, па пишува: „Во графичкото претставување на текстот имаат своја функција повеќе елементи: големината на буквите, нагалсувањето на важните делови од текстот,

⁶https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D1%80%D1%84%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%B8%D1%8F_%D1%80%D1%83%D1%81%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D1%8F%D0%B7%D1%8B%D0%BA%D0%B0 – пристапено на 10.04.2018.

<http://russskiy-na-5.ru/articles/458> – пристапено на 10.04.2018.

поделбата и воопшто организацијата на текстот, присуството, односно отсуството на илустрации, застапеноста на различни бои и сл.

Интерпункциските знаци се во најголем број **граматички и стилистички средства**. Всушност, интерпункцијата ѝ припаѓа на граматиката зашто ја овозможува организацијата на текстот и придонесува за неговата разбирливост. Вторично, интерпункцијата може да служи и како **средство во ситлистиката**.

Како стилско средство, интерпункцијата доаѓа до израз во уметничколитературниот функционален стил (макар што во поезијата има и случаи на целосно отсуство на интерпункциски знаци), потоа во публицистичкиот и во научно-популярниот и научно-учебничкиот потстил на научниот функционален стил“ (Минова-Ѓуркова, 2003: 193–195).

Ако „се исклучат“ зборовите, односно ако станат второстепени, сметаме дека интерпункциските знаци, самите за себе, се јазични изразни средства. Всушност, иако станува збор за нормативни правила, со употребата на интерпункцијата во еден текст, секој автор *избира кои интерпункциски знаци (и каде – во линеаризацијата) ќе ги употреби во согласност со својата мисла, односно со својата реч*. Така, секој автор му дава свое стилско обележје на текстот⁷.

3. Програма „за читање“ на интерпункциските знаци како стилистички знаци

Информатиката, како научна дисциплина, сè почесто е нераскинлив дел од научноистражувачката работа во сите области, па и во лингвистиката.

Во оваа стилска анализа ќе ги поставиме условите:

1. Потребен е пишан текст (Штом станува збор за објавен текст, тоа подразбира да е лекториран и да е коригиран);
2. Потребна е компјутерска програма што ќе го „(про)чита“ текстот (подготвена од стручно лице – информатичар);
3. Компјутерската програма треба да биде „нахранета“ со соодветни јазични координати (подготвени од јазичен специјалист, според нормата на јазикот);
4. Текстовите што ќе се анализираат е потребно да се во електронска форма.

Се поставува прашањето, што може сè да се истражува, односно кои се нашите барања при ваквата анализа.

⁷ Ова се врзува со индивидуалниот јазичен израз кај секој автор, за што сме зборувале во повеќе наврати, без разлика на кој функционален стил му припаѓа неговиот текст (Тантуровска Лидија (2012), *Индивидуалниот јазичен израз во текстовите од научниот функционален стил*, Зборник од Јазикот наш денешен; Тантуровска Лидија (2017) *Интерпункцијата како стилско обележје*, *Multimedijalna stilistika*, Бања Лука, Босна и Херцеговина (предадено за печатење).

1. При „читањето“ се очекува да бидат „прочитани“ интерпункциските знаци и да добиеме визуелна претстава на нивната употреба според правописот на јазикот на кој е напишан текстот;
2. По „читањето“ на повеќе текстови на даден јазик, може да се зборува за претставување на нормата на даден јазик;
3. Може да се сопоставуваат „читањата“ на повеќе пишани текстови на еден автор, при што може да се анализира неговиот стилски јазичен израз;
4. Кога се прават споредби на повеќе пишани текстови од различни јазици, тогаш може да се зборува за, условно кажано, *универзалност*;
5. Кога се прават споредби на еден текст во оригинал и на негов „превод“, може да се јават разлики, бидејќи преведувачот не преведува буквално.

Можеме да сумираме дека ги имаме четирите услови – имаме текст на македонски и текст на руски јазик на бајката „Василиса Прекрасна“ во електронска форма и имаме компјутерска програма „нахранета“ со соодветни јазични кординати, која ќе ги „прочита“ текстовите. Од барањата при оваа анализа, ќе се концентрираме на последните две, односно при сопоставување (во случајов на текстовите на македонски и на руски јазик на бајката „Василиса Прекрасна“) да ги видиме евентуалните разлики, а со тоа да ја потврдиме и универзаноста на употребата на интерпункцијата (како стилско средство) на текстовите од различни јазици (повторно врз примерот на двата текста – на македонски и на руски јазик).

Сумирани резултати од анализата:

Обработка на текстот „Василиса Прекрасна“ (на руски јазик)⁸:

 - - - - - ! - - - - - ; - - - - - ; - - - - - ; - - - - - ; - - - - - ; - - - - - ;
 - - - - -
 - - - - - ; - - - - - ; - - - - - ; - - - - - ; - - - - - ; - - - - - ; - - - - - ;
 - - - - - ; - - - - - ; - - - - - ; - - - - - ; - - - - - ; - - - - - ; - - - - - !
 - - - - - ; - - - - - ; - - - - - ; - - - - - ; - - - - - ; - - - - - ; - - - - - ?
 - - - - - ! - - - - - ; - - - - - ; - - - - - ; - - - - - ; - - - - - ; - - - - - ;
 - - - - - ! - - - - - ; - - - - - ; - - - - - ; - - - - - ; - - - - - ; - - - - - ?
 - - - - - ; - - - - - ; - - - - - ; - - - - - ; - - - - - ; - - - - - ; - - - - - ;
 - - - - - .

⁸ <https://deti-online.com/skazki/russkie-narodnye-skazki/vasilisa-prekrasnaja/> – пристапено на 10.04.2018.

одна вдовушка. Она была уже в летах, имела своих двух дочерей, почти однолеток Василисе, - стало быть, и хозяйка, и мать опытная. Купец женился на вдовушке, но обманулся и не нашел в ней доброй матери для своей Василисы. Василиса была первая на все село красавица; мачеха и сестры завидовали ее красоте, мучили ее всевозможными работами, чтоб она от трудов похудела, а от ветру и солнца почернела; совсем житья не было!

Василиса все переносила безропотно и с каждым днем все хорошела и полнела, а между тем мачеха с дочками своими худела и дурнела от злости, несмотря на то, что они всегда сидели сложа руки, как барыни. Как же это так делалось? Василисе помогала ее куколка. Без этого, где бы девочке сладить со всею работою! Зато Василиса сама, бывало, не съест, а уж куколке оставит самый лакомый кусочек, и вечером, как все улягутся, она запрется в чуланчике, где жила, и потчевает ее, приговаривая:

- На, куколка, покушай, моего горя послушай! Живу я в доме у батюшки, не вижу себе никакой радости; злая мачеха гонит меня с белого света. Научи ты меня, как мне быть и жить и что делать?

Куколка покушает, да потом и дает ей советы и утешает в горе, а наутро всякую работу справляет за Василису; та только отдыхает в холодочке да рвет цветочки, а у нее уж и гряды выполоты, и капуста полита, и вода наношена, и печь вытоплена. Куколка еще укажет Василисе и травку от загару. Хорошо было жить ей с куколкой.

Прошло несколько лет; Василиса выросла и стала невестой. Все женихи в городе присваиваются к Василисе; на мачехиных дочерей никто и не посмотрит. Мачеха злится пуще прежнего и всем женихам отвечает:

- Не выдам меньшей прежде старших! А проводя женихов, побоями вымещает зло на Василисе. Вот однажды купцу понадобилось уехать из дому на долгое время по торговым делам. Мачеха и перешла на житье в другой дом, а возле этого дома был дремучий лес, а в лесу на поляне стояла избушка, а в избушке жила баба-яга; никого она к себе не подпускала и ела людей, как цыплят. Перебравшись на новоселье, купчиха то и дело посылала за чем-нибудь в лес ненавистную ей Василису, но эта завсегда возвращалась домой благополучно: куколка указывала ей дорогу и не подпускала к избушке бабы-яги.

Пришла осень. Мачеха раздала всем трем девушкам вечерние работы: одну заставила кружева плести, другую чулки вязать, а Василису прясть. Погасила огонь во всем доме, оставила только одну свечку там, где работали девушки, и сама легла спать. Девушки работали. Вот нагорело на свечке; одна из мачехиных дочерей взяла щипцы, чтоб поправить светильню, да вместо того, по приказу матери, как будто нечаянно и потушила свечку.

- Что теперь нам делать? - говорили девушки. - Огня нет в целом доме. Надо сбежать за огнем к бабе-яге!

- Мне от булавок светло! - сказала та, что плела кружево. - Я не пойду.

- И я не пойду, - сказала та, что вязала чулок. - Мне от спиц светло!

- Тебе за огнем идти, - закричали обе. - Ступай к бабе-яге! И вытолкали Василису из горницы.

Василиса пошла в свой чуланчик, поставила перед куклою приготовленный ужин и сказала:

- На, куколка, покушай да моего горя послушай: меня посылают за огнем к бабе-яге; баба-яга съест меня!

Куколка поела, и глаза ее заблестели, как две свечки.

- Не бойся, Василисушка! - сказала она. - Ступай, куда посылают, только меня держи всегда при себе. При мне ничего не станется с тобой у бабы-яги.

Василиса собралась, положила куколку свою в карман и, перекрестившись, пошла в дремучий лес.

Идет она и дрожит. Вдруг скачет мимо ее всадник: сам белый, одет в белом, конь под ним белый, и сбруя на коне белая, - на дворе стало рассветать.

Идет она дальше, как скачет другой всадник: сам красный, одет в красном и на красном коне, - стало всходить солнце.

Василиса прошла всю-ночь и весь день, только к следующему вечеру вышла на полянку, где стояла избушка яги-бабы; забор вокруг избы из человечесьих костей, на заборе торчат черепа людские с глазами; вместо дверей у ворот - ноги человечесьих, вместо запоров - руки, вместо замка - рот с острыми зубами. Василиса обомлела от ужаса и стала как вкопанная. Вдруг едет опять всадник: сам черный, одет во всем черном и на черном коне; подскакал к воротам бабы-яги и исчез, как сквозь землю провалился, - настала ночь. Но темнота продолжалась недолго: у всех

черепов на заборе засветились глаза, и на всей поляне стало светло, как среди дня. Василиса дрожала со страху, но, не зная, куда бежать, оставалась на месте.

Скоро послышался в лесу страшный шум: деревья трещали, сухие листья хрустели; выехала из лесу баба-яга - в ступе едет, пестом погоняет, помелом след замечает. Подъехала к воротам, остановилась и, обнюхав вокруг себя, закричала:

- Фу, фу! Русским духом пахнет! Кто здесь?

Василиса подошла к старухе со страхом и, низко поклонясь, сказала:

- Это я, бабушка! Мачехины дочери прислали меня за огнем к тебе.

- Хорошо, - сказала баба-яга, - знаю я их, поживи ты наперед да поработай у меня, тогда и дам тебе огня; а коли нет, так я тебя съем! Потом обратилась к воротам и вскрикнула:

- Эй, запоры мои крепкие, отомкнитесь; ворота мои широкие, отворитесь!

Ворота отворились, а баба-яга въехала, посвистывая, за нею вошла Василиса, а потом опять все заперлось.

Войдя в горницу, баба-яга растянулась и говорит Василисе:

- Подавай-ка сюда, что там есть в печи: я есть хочу. Василиса зажгла лучину от тех черепов, что на заборе, и начала таскать из печки да подавать яге кушанье, а кушанья настряпано было человек на десять; из погреба принесла она квасу, меду, пива и вина. Все съела, все выпила старуха; Василисе оставила только щец немножко, краюшку хлеба да кусочек поросятины. Стала яга-баба спать ложиться и говорит:

- Когда завтра я уеду, ты смотри - двор вычисти, избу вымети, обед состряпай, белье приготовь да пойдешь в закром, возьми четверть пшеницы и очисти ее от чернушки. Да чтоб все было сделано, а не то - съем тебя!

После такого наказа баба-яга захрапела; а Василиса поставила старухины объедки перед куклою, залилась слезами и говорила:

- На, куколка, покушай, моего горя послушай! Тяжелую дала мне яга-баба работу и грозитесь съесть меня, коли всего не исполню; помоги мне!

Кукла ответила:

- Не бойся, Василиса Прекрасная! Поужинай, помолися да спать ложися; утро мудреней вечера! Ранешенько проснулась Василиса, а баба-яга уже встала, выглянула в окно: у черепов глаза потухают; вот мелькнул белый всадник - и совсем рассвело. Баба-яга вышла на двор, свистнула - перед ней явилась ступа с пестом и помелом. Промелькнул красный всадник - взошло солнце. Баба-яга села в ступу и выехала со двора, пестом погоняет, помелом след замечает. Осталась Василиса одна, осмотрела дом бабы-яги, подивилась изобилию во всем и остановилась в раздумье: за какую работу ей прежде всего приняться. Глядит, а вся работа уже сделана; куколка выбирала из пшеницы последние зерна чернушки.

- Ах ты, избавительница моя! - сказала Василиса куколке. - Ты от беды меня спасла.

- Тебе осталось только обед состряпать, - отвечала куколка, влезая в карман Василисы. - Состряпай с богом, да и отдыхай на здоровье!

К вечеру Василиса собрала на стол и ждет бабу-ягу. Начало смеркаться, мелькнул за воротами черный всадник - и совсем стемнело; только светились глаза у черепов. Затрещали деревья, захрустели листья - едет баба-яга. Василиса встретила ее.

- Все ли сделано? - спрашивает яга.

- Изволь посмотреть сама, бабушка! - молвила Василиса.

Баба-яга все осмотрела, подсадовала, что не за что рассердиться, и сказала:

- Ну, хорошо! Потом крикнула:

- Верные мои слуги, сердечные друзья, смолите мою пшеницу!

Явились три пары рук, схватили пшеницу и унесли вон из глаз. Баба-яга наелась, стала ложиться спать и опять дала приказ Василисе:

- Завтра сделай ты то же, что и нынче, да сверх того возьми из закрома мак да очисти его от земли по зернышку, вишь, кто-то по злобе земли в него намешал!

Сказала старуха, повернулась к стене и захрапела, а Василиса принялась кормить свою куколку. Куколка поела и сказала ей по-вчерашнему:

- Молись богу да ложись спать: утро вечера мудренее, все будет сделано, Василисушка!

Наутро баба-яга опять уехала в ступе со двора, а Василиса с куколкой всю работу тотчас исправили. Старуха воротилась, оглядела все и крикнула:

- Верные мои слуги, сердечные друзья, выжмите из маку масло! Явились три пары рук, схватили мак и унесли из глаз. Баба-яга села обедать; она ест, а Василиса стоит молча.

- Что ж ты ничего не говоришь со мною? - сказала баба-яга. - Стоишь как немая?

- Не смела, - отвечала Василиса, - а если позволишь, то мне хотелось бы спросить тебя кой о чем.

- Спрашивай; только не всякий вопрос к добру ведет: много будешь знать, скоро состаришься!

- Я хочу спросить тебя, бабушка, только о том, что видела: когда я шла к тебе, меня обогнал всадник на белом коне, сам белый и в белой одежде: кто он такой?

- Это день мой ясный, - отвечала баба-яга.

- Потом обогнал меня другой всадник на красном коне, сам красный и весь в красном одет; это кто такой?

- Это мое солнышко красное! - отвечала баба-яга.

- А что значит черный всадник, который обогнал меня у самых твоих ворот, бабушка?

- Это ночь моя темная - всё мои слуги верные! Василиса вспомнила о трех парах рук и молчала.

- Что ж ты еще не спрашиваешь? - молвила баба-яга.

- Будет с меня и этого; сама ж ты, бабушка, сказала, что много узнаешь - состаришься.

- Хорошо, - сказала баба-яга, - что ты спрашиваешь только о том, что видела за двором, а не во дворе! Я не люблю, чтоб у меня сор из избы выносили, и слишком любопытных ем! Теперь я тебя спрошу: как успеваешь ты исполнять работу, которую я задаю тебе?

- Мне помогает благословение моей матери, - отвечала Василиса.

- Так вот что! Убирайся же ты от меня, благословенная дочка! Не нужно мне благословенных.

Вытащила она Василису из горницы и вытолкала за ворота, сняла с забора один череп с горящими глазами и, наткнув на палку, отдала ей и сказала:

- Вот тебе огонь для мачехиных дочек, возьми его; они ведь за этим тебя сюда и прислали.

Бегом пустилась Василиса при свете черепа, который погас только с наступлением утра, и наконец к вечеру другого дня добралась до своего дома. Подходя к воротам, она хотела было бросить череп: "Верно, дома, - думает себе, - уж больше в огне не нуждаются". Но вдруг послышался глухой голос из черепа:

- Не бросай меня, неси к мачехе!

Она взглянула на дом мачехи и, не видя ни в одном окне огонька, решила идти туда с черепом. Впервые встретили ее ласково и рассказали, что с той поры, как она ушла, у них не было в доме огня: сами высечь никак не могли, а который огонь приносили от соседей - тот погасал, как только входили с ним в горницу.

- Авось твой огонь будет держаться! - сказала мачеха. Внесли череп в горницу; а глаза из черепа так и глядят на мачеху и ее дочерей, так и жгут! Те было прятаться, но куда ни бросятся - глаза всюду за ними так и следят; к утру совсем сожгло их в уголь; одной Василисы не тронуло.

Поутру Василиса зарыла череп в землю, заперла дом на замок, пошла в город и попросилась на житье к одной безродной старушке; живет себе и поджидает отца. Вот как-то говорит она старушке:

- Скучно мне сидеть без дела, бабушка! Сходи, купи мне льну самого лучшего; я хоть прясть буду.

Старушка купила льну хорошего; Василиса села за дело, работа так и горит у нее, и пряжа выходит ровная да тонкая, как волосок. Набралось пряжи много; пора бы и за тканье приниматься, да таких берд не найдут, чтобы годились на Василисину пряжу; никто не берется и сделать-то. Василиса стала просить свою куколку, та и говорит:

- Принеси-ка мне какое-нибудь старое бердо, да старый челнок, да лошадиной гривы; я все тебе смастерю.

Василиса добыла все, что надо, и легла спать, а кукла за ночь приготовила славный стан. К концу зимы и полотно выткано, да такое тонкое, что сквозь иглу вместо нитки продеть можно. Весною полотно выбелили, и Василиса говорит старухе:

- Продай, бабушка, это полотно, а деньги возьми себе. Старуха взглянула на товар и ахнула:

- Нет, дитятко! Такого полотна, кроме царя, носить никому; понесу во дворец.

Пошла старуха к царским палатам да все мимо окон похаживает. Царь увидал и спросил:

- Что тебе, старушка, надобно?

- Ваше царское величество, - отвечает старуха, - я принесла диковинный товар; никому, кроме тебя, показать не хочу.

Царь приказал впустить к себе старуху и как увидел полотно - удивился.
- Что хочешь за него? - спросил царь.
- Ему цены нет, царь-батюшка! Я тебе в дар его принесла.
Поблагодарил царь и отпустил старуху с подарками.
Стали царю из того полотна сорочки шить; вскрыли, да нигде не могли найти швеи, которая взялась бы их работать. Долго искали; наконец царь позвал старуху и сказал:
- Умела ты напрясть и соткать такое полотно, умей из него и сорочки сшить.
- Не я, государь, пряла и соткала полотно, - сказала старуха, - это работа приемыша моего - девушки.
- Ну так пусть и сошьет она!
Воротилась старушка домой и рассказала обо всем Василисе.
- Я знала, - говорит ей Василиса, - что эта работа моих рук не минует.
Заперлась в свою горницу, принялась за работу; шила она не покладая рук, и скоро дюжина сорочек была готова.
Старуха понесла к царю сорочки, а Василиса умылась, причесалась, оделась и села под окном. Сидит себе и ждет, что будет. Видит: на двор к старухе идет царский слуга; вошел в горницу и говорит:
- Царь-государь хочет видеть искусницу, что работала ему сорочки, и наградить ее из своих царских рук.
Пошла Василиса и явилась пред очи царские. Как увидел царь Василису Прекрасную, так и влюбился в нее без памяти.
- Нет, - говорит он, - красавица моя! Не расстанусь я с тобою; ты будешь моей женою.
Тут взял царь Василису за белые руки, посадил ее подле себя, а там и свадьбу сыграли. Скоро воротился и отец Василисы, порадовался об ее судьбе и остался жить при дочери. Старушку Василиса взяла к себе, а куклку по конец жизни своей всегда носила в кармане.

Прилог 2

*Василиса Прекрасна (на македонски јазик)*¹²

Во некое царство си живеел трговец. Дванаесет години тој живеел со жена си и имал само една ќерка, Василиса Прекрасна. Кога мајката умрела, девојчето имало само осум години. Пред умирање мајката ја викнала ќерка си, извадила една кукла од под постелата, ѝ ја дала и ѝ рекла:
- Слушај, Василиса! Запомни ги и исполни ги моите последни зборови. Јас умирам и како родителски благослов ти ја оставам куклава; чувај ја постојано со себе и никому не покажувај му ја, а кога ќе те снајде некаква несреќа дај ѝ нешто да касне и прашај ја за совет. Таа ќе касне и ќе ти каже како да се спасиш од несреќата.

Потоа мајката ја бакнала Василиса и умрела.

По смртта на жена си, трговецот, како што било ред, жалел, а потоа почнал да размислува да се прежени. Тој бил многу добар човек. Не можел да си најде млада невеста, но затоа му се допаднала една вдовица. Таа веќе била во години, имала две ќерки, кои биле речиси колку Василиса, – па така се погодила, ем домаќинка, ем мајка. Трговецот се оженил за вдовицата, но се прешол, зашто таа не била добра мајка за Василиса. Василиса, пак, била најубава девојка во селото, а маќеата и нејзините посестрими ѝ завидувале на убавината, ја мачеле со секакви работи за да ослабне од премаленост и да поцрни од сонцето и ветерот. Невозможно било да се живее со нив!

Василиса правела сè што ќе ѝ кажеле без притоа да се буни и секој ден станувала сè поубава и покрупна, а маќеата и нејзините ќерки слабееle и огрдувале од злоба, без оглед на тоа што тие постојано седеле со скрстени раце како некои госпоѓи. Како се случило тоа? На Василиса ѝ помагала куклата. Како инаку ќе се снаоѓало девојчето со сета таа работа? Затоа се случувало

12

[https://mk.rbth.com/articles/2013/01/14/vasilisa_prekrasna_ruska_narodna_skazna_17299 - пристапено на 10.IV 2018.](https://mk.rbth.com/articles/2013/01/14/vasilisa_prekrasna_ruska_narodna_skazna_17299_-_pristapeno_na10.IV_2018) (превод на Емил Нијами)

Василиса да не го дојаде јадењето, ами да го остави последното залче и навечер, кога сите ќе легнале да спијат, таа се затворала во својата одаја и ѝ велела на куклата:

- Кукличке, касни го залчево и несреќата моја ислушај ја! Живеам дома, кај татко ми, но без никаква радост и среќа; лошата маќеа постојано ме мачи. Научи ме како да живеам и што да правам?

Куклата ќе си каснела, па потоа ќе ѝ дала совет на Василиса и притоа ќе ја утешела, а следното утро ја завршувала сета работа за Василиса, а таа си се одморала во ладовината и цвеќиња си берела, а леите биле навадени, зелката полиена, водата донесена и печката разгорена. Куклата ѝ кажувала на Василиса и која билка да ја земе за да се заштити од сонцето. Убаво било да се живее со куклата.

Поминале неколку години. Василиса пораснала и станала мома. Сите ергени од градот ја гледале, а ќерките на маќеата никој и не ги забележувал. Маќеата се лутела и им велела на ергените: „Не ја давам најмладата пред постарите да ги омажам!“

Еднаш трговецот решил да замине од дома на подолго време по работа. Маќеата се преселила во другата куќа, а покрај неа имало густа шума, а во шумата, на една полјанка, си стоела куќичка, а во куќичката живеела Баба рога: таа не дозволувала никој да ѝ се приближи и ги јадела луѓето небаре се пилиња. И така маќеата постојано ја испраќала Василиса во шумата по нешто, но таа постојано се враќала дома здрава и жива: куклата постојано ѝ го покажувала патот и не ѝ дозволувала да се приближи до куќарката на Баба рога.

Дошло есен. Маќеата на сите три девојки им дала вечерни задачи: едната ја натерала да везе милје, другата да плете чорапи, а Василиса да преде. Маќеата ги изгаснала огновите и оставила да гори само една свеќа во собата во која работеле девојките, а таа отишла и си легнала. Девојките работеле. Свеќата почнала да се разгорува, па една од ќерките на маќеата зела маша да го поправи огнот, но наместо тоа ја изгаснала свеќата.

- Што ќе правиме сега? – велеле девојките. – Ке немаме оган цела ноќ, а нашите задачи не се завршени. Треба некој да отрча кај Баба рога и да донесе оганче.

- Мене ми е светло од иглата – рекла таа што го везела милјето. – Јас нема да одам.

- И јас нема да одам – рекла таа што плетела чорапи. – И мене од игливе за плетење ми е светло.

- Ти треба да одиш по оганче – завикале двете. – Оди кај Баба рога! – и ја истуркале Василиса од собата.

Василиса отишла во својата одаја, ја поставила веќе подготвената вечера пред куклата и рекла:

- Кукличке, касни го залчево и несреќата моја ислушај ја: ме праќаат да одам кај Баба рога, а таа ќе ме изде!

Куклата си каснала, очите ѝ заблескале како свеќички.

- Не плаши се, Василиса! – рекла таа. – Оди кај што те праќаат, само земи ме и мене со себе. Кога си со мене Баба рога ништо не може да ти направи.

Василиса се подготвила. Ја ставила куклата во џебот и крстејќи се тргнала во густата шума. Одеа Василиса и се тресела од страв. Одеднаш пред неа излегол коњаник: тој бил бел, облечен во бело, коњот му бил бел, а и коњската опрема била бела, – во дворот почнало да се разденува. Продолжила Василиса понатаму кога пред неа се појавил друг коњаник: тој бил црвен, облечен во црвено, коњот му бил црвен – сонцето почнало да изгрева.

Василиса одела цела ноќ и цел ден и дури следната вечер се нашла на полјаната на која стоела куќарката на Баба рога; оградата околу неа била направена од човечки коски, а одозгора човечки черепи со очи; наместо столбови крај вратата – човечки нозе; наместо резиња – раце, наместо клучалка – вилица со остри заби. Василиса занемела од ужас и се вкочанила. Одеднаш, гледа, повторно доаѓа коњаник: тој бил црн, облечен во црно и на црн коњ. Скокнал тој преку вратата на Баба рога и исчезнал, како в земја да пропаднал – се стемнило. Но темнината не траела долго: од черепите на оградата почнале да светкаат очите и сета полјана станала светла, како среде бел ден. Василиса се тресела од страв, но не знаејќи каде да бега останала на своето место. Наскоро од шумата се слушнал страшен шум: дрвјата се треселе, сувите лисја шумолеле. Од шумата

дошла Баба рога – со толчникот тера, а зад себе трагите со метла ги брише. Дошла до вратата, застанала и почнала да мириса наоколу, па завикала:

- Ух-ух! Мириса на човек! Кој има тука?

Василиса ѝ се приближила на старицата со страв, ниско се поклонила и рекла:

- Јас сум, бабичке! Керките на мојата макеа ме испратија кај тебе по оганче.

- Добро, – рекла Баба рога – ги знам јас нив, дојди кај мене и поработи малку, па ќе ти дадам оганче, а ако не сакаш тогаш ќе те изедам!

Потоа се свртела кон вратата и извикала:

- Еј, клучалки мои цврсти отклучете се, еј порти мои широки отворете се!

Портите се отвориле и Баба рога влегла, по неа влегла и Василиса, а потоа портите повторно се затвориле. Откако влегла во одајата Баба рога се раскомотила и ѝ рекла на Василиса:

- Дај што има да се јаде од печката, гладна сум.

Василиса запалила светлина од три черепи што биле на оградата и почнала да вади јадење од печката за Баба рога, а за јадење имало десет луѓе. Од визбата донела квас, мед, пиво и вино. Баба рога сè изела и сè испила. На Василиса ѝ оставила само малку чорба, крајче леб и парче свинско. Пред да си легне Баба рога ѝ рекла на Василиса:

- Утре кога ќе заминам исчисти го дворот, измети ја куќарката, направи вечера, испери ги алиштата, оди во амбарот, земи пченица и исчисти ја. И сето тоа да си го направила, оти ќе те изедам.

По таквата закана Баба рога за'рчела, а Василиса ја ставила храната од старицата пред куклата, почнала да лие солзи и рекла:

- Кукличке, касни го залчево и несреќата моја ислушај ја! Баба рога ми даде тешка работа и ми се заканува дека ќе ме изеде ако не ја завршам, те молам помогни ми!

Куклата одговорила:

- Не плаши се, Василиса Прекрасма! Вечерај, помоли се и легни си. Утрото е помудро од ноќта! Утрото Василиса се разбудила, а Баба рога била веќе станата. Погледнала низ прозорецот: очите од черепите почнале да се гаснат; блеснал белиот коњаник и сосема се разденило. Баба рога излегла во дворот, свирнала, а пред неа се појавиле аванот, толчникот и метлата. Блеснал црвениот коњаник и сонцето се појавило. Баба рога седнала во аванот и одлетала од дворот, со толчникот тера, а со метлата трагите ги брише. Василиса останала сама. Погледнала на куќата на Баба рога, му се изнагледала на изобиетието и почнала да се мисли која работа попрво да ја фати. Гледа таа така, а сета работа веќе била сработена. Куклата ја исчистила пченицата до последно зрно.

- Ах, ти, спасителке моја! – ѝ рекла Василиса на куклата – Од несреќа ме спаси.

- Ти остана само вечерата да ја направиш, – одговорила куклата, влегувајќи во џебот на Василиса. – Направи го со лесно и одмори си се!

Вечерта Василиса седнала на масата и ја чекала Баба рога. Почнало да се стемнува. На вратата блеснал црниот коњаник и настанала ноќ. Само очите од черепите светеле.

Дрвјата се затресле, лисјата зашумолеле – Баба рога иде. Василиса ја пречекала.

- Сè ли е направено? – прашала Баба рога.

- Повелете, погледнете сама, бабо! – рекла Василиса.

Баба рога погледнала, разгледала да не најде нешто за да се налути, па рекла:

- Добро!

Потоа свикала:

- Верни слуги мои, пријатели срдечни, сомелете ја мојата пченица!

Се појавиле три пара раце, ја зеле пченицата и ја сомлеле.

Баба рога се најала, па подготвувајќи се да си легне ѝ наредила на Василиса:

- Утре да го направиш истото што и денес, и уште земи од амбарот афион, па и него исчисти го од земја! Некој од злоба го извалкал.

Рекла така старицата, се завртела кон сидот и за'рчела, а Василиса почнала да ја храни куклата. Куклата се најала и ѝ кажала исто како и претходната вечер:

- Помоли му се на Бога и легни си. Утрото е помудро од ноќта. Сè ќе биде сработено, Василиса. Утрото Баба рога повторно одлетала со аванот, а Василиса и куклата веднаш ја завршиле сета работа. Старицата се вратила, погледнала наоколу и свикала:

- Верни слуги мои, пријатели срдечни, извадете масло од мојот афион!

Се појавиле три пара раце, го зеле афионот и направиле масло.

Баба рога седнала да вечера. Јадела таа, а Василиса стоела молчешкум.

- Зошто не ми зборуваш? – рекла Баба рога. – Стоиш простум небаре си нема!

- Па немам храброст, – одговорила Василиса – а ако ми дозволиш јас би те прашала нешто.

- Ајде, прашувај, ама да знаеш дека секое прашање не води кон добро: ако знаеш многу побргу ќе остариш!

- Сакам да те прашам, бабичке, за она што го видов: кога доаѓав кај тебе се појави бел коњаник, облечен во бело и на бел коњ. Кој е тој?

- Тоа е денот мој јасен – одговорила Баба рога.

- Потоа се појави друг коњаник на црвен коњ, а и тој беше црвен, па згора на тоа и облечен во црвено. Кој е, пак, тој?

- Тоа е моето црвено сонце! – одговорила Баба рога.

- А што значи црниот коњаник кој се појави пред твоите порти, бабо?

- Тоа е мојата темна ноќ – сите тие ми се слуги верни!

На Василиса ѝ текнало за трите пара раце, но си молчела.

- Нема ништо друго да прашаш? – рекла Баба рога.

- Доволно беше. Ти самата, бабо, рече дека ако многу прашувам ќе остарам.

- Добро е – рекла Баба рога – што прашуваш само за она што си го видела надвор од дворот, а не и за она што е во него! Јас не сакам кога домашните расправи ми се изнесуваат надвор од куќарката, а оние што се љубопитни ги јадам! Сега јас тебе ќе те прашам нешто. Како успеавш да ја завршиш сета работа што ти ја давам?

- Ми помага мајчиниот благослов – одговорила Василиса!

- Така ли? Ајде, бегај од мене, ќерко благословена! Мене благословени не ми требаат!

Ја исфрлила таа Василиса од одајата и ја истуркала низ вратата, симнала од оградата еден череп со очи што гореле, го набила на колец, ѝ го дала на Василиса и ѝ рекла:

- Еве ти оганче за ќерките на твојата маќеа. Земи го! Тие по тоа и те пратиле кај мене!

Пошла Василиса дома трчајќи под светлото на черепот, кој згаснал со доаѓањето на денот. Дури следната вечер таа успеала да дојде дома. Се приближила до вратата и сакала да го фрли черепот. „Дома сум, – си помислила – повеќе оган не е потребен“. Но, одеднаш се слушнал придрушен глас од черепот:

- Не фрлај ме, однеси ме кај твојата маќеа!

Василиса погледнала на куќата на нејзината маќеа и откако видела дека во неа не свети оган решила да влезе со черепот. Најпрво ја пречекале топло и ѝ раскажале дека сè дури таа не дошла дома немало оган. Тие самите не можеле да запалат, а оној што го носеле од соседите се гасел веднаш штом ќе го внеле во одајата.

- Твојот оган белки ќе издржи! – рекла маќеата.

Го внеле черепот во одајата, а очите постојано гледале на маќеата и на нејзините ќерки и светеле! Тие почнале да се кријат, ама каде и да мрднеле очите оделе по нив, сакајќи да ги изгорат маќеата и нејзините ќерки. На изгрејсонце тие биле сосема изгорени. Останала само Василиса.

Утрото Василиса го закопала черепот в земја, ја заклучила куќата со катанец и отишла во градот. Таму таа се сместила кај некоја старица што живеела сама. Така Василиса си живеела кај неа и го чекала татка си. И ѝ рекла Василиса на бабата:

- Здодевно ми е да седам без работа, бабичке! Оди купи ми најубав лен, а јас ќе го испредам.

Старицата купила убав лен. Василиса се фатила за работа и тоа го правела со жар, а преѓата толку тенка и убава небаре влакно. Многу преѓа се насобрало, па дошло време за ткаење, ама разбој за преѓата на Василиса не можело да се најде, а никој не ни сакал да направи. Василиса почнала да ја моли куклата, а таа ѝ одговорила:

- Донеси ми некоја стара рамка од разбој, па и стар чун и малку коњска грива, а јас сè ќе средам. Василиса нашла сè што било потребно и легнала да спие, а куклата преку ноќ направила разбој. Кон крајот на зимата и платното било исткаено, а било толку тенко што со игла не можело нитка да се провлече.

На пролет го обелеле платното, а Василиса ѝ рекла на старицата:

- Продај го, бабичке, платново, а парите земи си ги за себе.

Старицата го погледнала платното и воздивнала:

- Не, ќерко! Вакво платно е само за царот! Ќе го однесам во дворецот.

Тргнала старицата кон палатата и почнала да оди околу прозорците.

Ја видел царот, та ја прашал:

- Што сакаш, старице?

- Ваше царско височество, – одговорила старицата – ви донесов прекрасен подарок и никому освен Вам не сакам да му го покажам.

Царот наредил да ја пуштат старицата кај него, а кога го видел платното се восхитил.

- Што сакаш за него? – прашал царот.

- Тоа е бесценето, царе! Ти го донесов како подарок.

Ќе се заблагодарил царот на старицата и ја дарувал.

Од платното почнале на царот кошули да му шијат. Ги скроиле, но никаде не можеле да најдат шивачка што би се нафатила на таа работа. Долго барале, а на крајот царот ја повикал старицата и ѝ рекол:

- Ако си го спрела и сткајала ти платново, тогаш ти од него ќе знаеш и кошули да направиш.

- Не го спрев и не го сткајав јас платното, Ваше величество, ами девојката што живее кај мене.

- Па, тогаш таа нека соши!

Се вратила старицата дома и ѝ раскажала на Василиса сè по ред.

- Знаев, – ѝ одговорила Василиса – дека таа работа нема да ги мине моите раце.

Се затворила таа во својата одаја и се фатила за работа. Шиела Василиса без престан и една дужина кошули веќе била готова.

Старицата ги однела кошулите кај царот, а Василиса се измила, се исчешлала, се облекла и седнала крај прозорецот. Си седи така и чека да види што ќе се случи. Кога што ќе види: во дворот на старицата доаѓа царски слуга. Влегол тој во одајата, па ѝ рекол на Василиса:

- Царот сака да ја види мајсторката што му ги сошила кошулите и да ја награди со свои раце. Пошла Василиса и се појавила пред царските очи. Кога царот ја видел Василиса Прекрасна се вљубил во неа до уши.

- Не, – ѝ рекол тој – убавице моја! Нема да се разделам од тебе. Ти ќе ми бидеш жена.

И така царот ја зел Василиса за белите раце, ја седнал до себе, па и свадба направила. Наскоро се вратил и таткото на Василиса, се израдувал на нејзината судбина и останал да живее кај ќерка си. Василиса си ја зела старицата кај себе, а куклата ја носела во дебот до крајот на животот.

Сите права ги задржува „Росијскаја Газета“.

Користена литература

- Видоески Божидар и др. (1998) *Правопис на македонскиот литературен јазик*, Скопје.
- Минова-Гуркова Лилјана (2003) *Стилистика на современиот македонски јазик*, Скопје.
- Правопис на македонскиот јазик* (2017) (група автори) Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје.
- Тантуровска Лидија (2012) *Индивидуалниот јазичен израз во текстовите од научниот функционален стил*, Зборник од Јазикот наш денешен, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје.
- Тантуровска Лидија (2017) *Интерпункцијата како стилско обележје*, *Multimedijalna stilistika*, Бања Лука, Босна и Херцеговина, (предадено за печатење).
- Тантуровска Лидија (2017) *За имињата на детските јунаци*, XLII меѓународна научна конференција (Лингвистичката секција: „Непреводливото во преводот“, Охрид, 2016) Скопје: Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, XLIII меѓународна научна конференција, 174 – 182.
- Тантуровска Лидија (2016) *Македонскиот јазик на Интернет*, *Interaktion von Internet und Stilistik, Internet und Stil*, Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität, Kommission für Stilistik beim Internationalen Slawistenkomitee, Graz, 231 – 248.
- Тантуровска Лидија (2018) *„Омер-наша Латас“ меѓу точки и запирки*, Филолошки студии (предадено за печатење).
- Тошовић Бранко (2002), *Функционални стилови*, Београд.
https://mk.rbth.com/articles/2013/01/14/vasilisa_prekrasna_ruska_narodna_skazna_17299, пристапено на 10.IV 2018 (превод на Емил Ниами).
- http://literatura-bella.blogspot.mk/2008/01/blog-post_3004.html, пристапено на 5.IV 2018 (превод Емил Ниами).
- Борис Рыбаков Б.А., (1987) *Язычество Древней Руси*, Nauka, Moscow.